

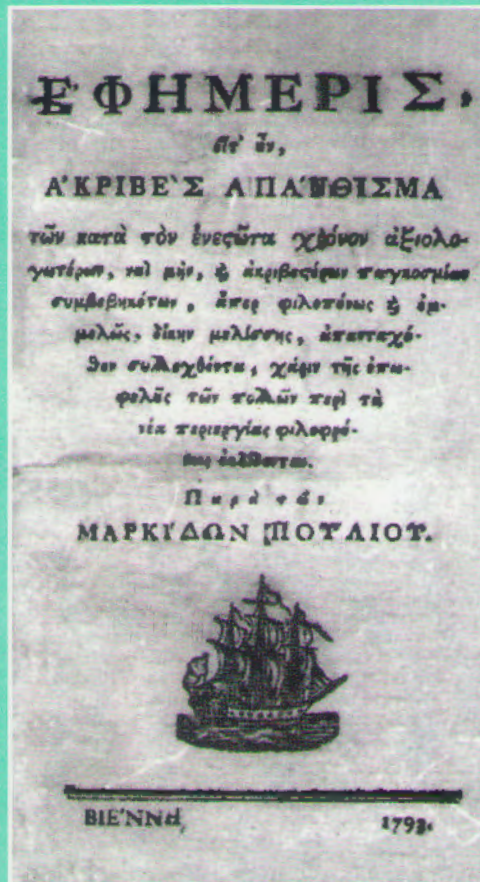
ESTUDIOS NEOGRIEGOS

REVISTA CIENTIFICA
DE LA
SOCIEDAD HISPANICA DE ESTUDIOS NEOGRIEGOS

ISSN: 1137-7003

2010

Número 13

SOCIEDAD HISPANICA DE ESTUDIOS NEOGRIEGOS
Vitoria-Gasteiz 2010

ESTUDIOS NEOGRIEGOS

REVISTA CIENTÍFICA
DE LA
SOCIEDAD HISPÁNICA DE ESTUDIOS NEOGRIEGOS

Número 43

2010

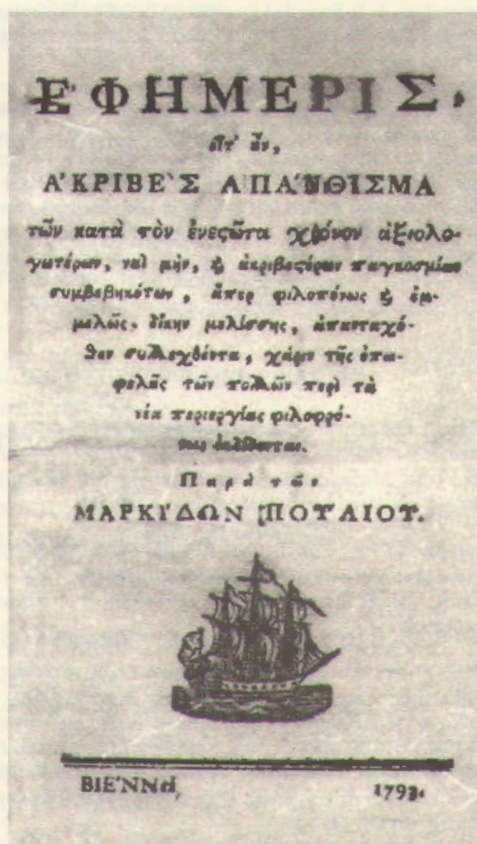
SOCIEDAD HISPÁNICA DE ESTUDIOS NEOGRIEGOS
Vitoria-Gasteiz 2010

ESTUDIOS NEOGRIEGOS

REVISTA CIENTÍFICA
DE LA
SOCIEDAD HISPÁNICA DE ESTUDIOS NEOGRIEGOS

Número 13

2010

SOCIEDAD HISPÁNICA DE ESTUDIOS NEOGRIEGOS
Vitoria-Gasteiz 2010

ESTUDIOS NEOGRIEGOS: Revista científica de la Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos. Título abreviado: *Estud. Neogriegos* – N. 1 (1997) – Granada: Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos, 1997-2001, País Vasco, 2003-2005, Vitoria-Gasteiz, 2009-2010.

Anual

ISSN 1137-7003. Depósito Legal: GR- 82-97

1. Lengua griega medieval y moderna – Publicaciones periódicas 2. Literatura griega medieval y moderna – Publicaciones periódicas 3. Civilización griega medieval y moderna – Publicaciones periódicas I. Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos. Publicaciones

807.73/.74 (05) – 877.3/.4 (05) – 008 (495)(05) – 008(495.02)(05)

ESTUDIOS NEOGRIEGOS, publicación científica anual de la Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos, acoge trabajos originales e inéditos en forma de artículos, actualizaciones bibliográficas, reseñas y noticias, relacionados con la Grecia medieval, moderna y contemporánea, preferentemente en los ámbitos artístico, filológico, histórico, lingüístico y de traducción.

Quienes deseen enviar originales para su publicación habrán de ser socios de la SHEN. También podrán publicarse trabajos de miembros de la Sociedad Europea de Estudios Neogriegos.

Estudios Neogriegos se edita una vez al año. El plazo de entrega de originales finaliza el día 30 de septiembre. El Comité editorial acusará recibo de la recepción de los originales y se iniciará el proceso evaluador de los trabajos. Todos los trabajos recibidos serán evaluados por al menos dos especialistas en cada materia. Durante el proceso se mantendrá el anonimato tanto de los evaluadores como de los autores. La aceptación o no del trabajo será comunicada al autor en diciembre. Después, a medida que se avance en la composición de la revista, el autor recibirá las galeras de la compaginación para que las devuelva corregidas en el plazo indicado.

La extensión máxima de los trabajos es de 6000 palabras y tendrán que ir precedidos por el título – en la lengua del artículo y en inglés-, el nombre del autor o autores, y la dirección completa de la institución a la que pertenecen. Todos los artículos incluirán un resumen en la lengua de redacción del artículo y otro en inglés, de un máximo de seis líneas, así como las palabras clave en los mismo idiomas (máximo cinco). Para las reseñas, se recomienda un máximo de 1500 palabras. El número de palabras incluye las notas y la bibliografía utilizada tanto en artículos como en reseñas. La información sobre las normas de publicación se detalla en las páginas finales del volumen.

EQUIPO DE DIRECCIÓN

Directora: Olga Omatos Sáenz (*Universidad del País Vasco*)
Subdirectora: Isabel García Gálvez (*Universidad de La Laguna-Tenerife*)
Secretaría: Alicia Morales Ortiz (*Universidad de Murcia*)

CONSEJO DE REDACCIÓN

Javier Alonso Aldama (*Universidad del País Vasco*), José Antonio Costa Ideas (*Universidad Nova de Lisboa*), Ernest Marcos Hierro (*Universitat de Barcelona*), Francisco Morcillo Ibáñez (*IES Albacete*), Encarnación Motos Guirao (*Universidad de Granada*), Manuel Serrano Espinosa (*Universidad de Alicante*), Penélope Stavrianopoulou (*Universidad Complutense de Madrid*).

CONSEJO ASESOR

Miguel Castillo Didier (*Universidad de Santiago de Chile*), Kostas Dimadis (*Freie Universität Berlin*), José Mª Egea (*Universidad del País Vasco*), Hans Eideneier (*Universität zu Köln-Universität Hamburg*), Παναγιώτης Γιαννόπουλος (*Université Catholique de Louvain*), Γιάννης Χριστόφης (*Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*), Ερασμοσθένης Καψωμένος (*Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*), Antonio Melero Bellido (*Universidad de Valencia*), Moschos Morfakidis Filactós (*Universidad de Granada*), Constantino Nikas (*Università degli Studi di Napoli "L' Orientale"*) y Kostas Tsirópoulos (*Atenas*).

COMPAGINACIÓN Y CORRECCIÓN: Equipo de dirección

IMPRESIÓN: ALSUR

SUSCRIPCIÓN Y COMPRA: España y América Latina, 35€; Europa, 40€; Norteamérica 40€.

INFORMACIÓN Y CONTACTO: revista@shen.org.es – guerufi@euskalnet.net – <http://www.shen.org.es>

Apartado postal 2.111. E-01006 Vitoria-Gasteiz. España

Esta publicación se ofrece en intercambio con cualquier otra publicación también periódica que tenga parecidos intereses y cobertura.

El Equipo de dirección no se responsabiliza de las opiniones de los autores de los trabajos.

SUMARIO

Editorial.....	9
Κατηγορία του γραμματικού γένους της Νέας Ελληνικής (αντιπαραθετική ανάλυση με τη γεωργιανή γλώσσα) <i>Grammatical Category of gender in Modern Greek</i> <i>Svetlana Berikashvili</i>	11-19
El mito de Prometeo en las letras neohelénicas <i>The myth of Prometheus in neohellenic versions</i> <i>Santiago Carbonell Martínez</i>	21-38
“Be friendly with the peasantry”: English guidebooks on Cyprus during the British occupation (1878-1960) <i>Eroulla Demetriou/José Ruiz</i>	39-48
Η γένεση των <i>Γραπτών</i> και η ψυχανάλυση <i>The genesis of the book writing and the psychoanalysis</i> <i>Λεωνίδας Εμπειρίκος</i>	49-68
La ciudad ideal en <i>La Odisea</i> de Nikos Kazantzakis <i>The ideal city in Nikos Kazantzakis Odyssey</i> <i>Helena González Vaquerizo</i>	69-87
Οι Έλληνες σύντροφοι του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου στο Τολέδο <i>Dominicos Theotokopoulos' Greek Companion in Toledo</i> <i>I.K. Χασιώτης</i>	89-117
Ο θρήνος ενώπιον των αδικοσφαγμένων κοριτσιών στο βυζαντινό έπος του <i>Διγενή Ακρίτη</i> <i>The motif of των αδικοσφαγμένων κοριτσιών in the Byzantine epic poem of Digenis Akritis</i> <i>Ιωάννης Κιορίδης</i>	119-129
Ο διηγηματογράφος Σπυρίδων Βασιλειάδης. Ζητήματα της αφηγηματικής του φυσιογνωμίας <i>Spyridon Vassiliadis as short story writer</i> <i>Γεωργία Λαδογιάννη</i>	131-136
Del «Siglo de oro» a Miguel Mihura. La contribución de Iulía Iatrídi a la recepción de la literatura española en Grecia <i>From the «Siglo de oro» to Miguel Mihura. The contribution of Iulia Iatrídi in the reception of the Spanish Literature in Greece</i> <i>Virginia López Recio</i>	137-145

A propósito de Korais. Traducción de <i>La vida de Adamandios Korais escrita por él mismo</i> On Korais. Spanish Translation of Korais' autobiography <i>Alicia Morales Ortiz</i>	147-159
Várnalis y el problema lingüístico <i>Kostas Varnalis and the linguistic problem</i> <i>Francisco Morcillo Ibáñez</i>	161-168
Λεκτικές και φραστικές στρατηγικές της δραματουργίας στην <i>Ερωφίλη</i> του Χορτάτση <i>Linguistic strategies of dramaturgy in "Erophile" by Chortatsis</i> <i>Walter Puchner</i>	169-183
Historia de una transfiguración <i>History of a transfiguration</i> <i>Kostas E. Tsirópoulos</i>	185-193
«Lisístrata» (1972) de Yorgos Dservulakos, una denuncia política con humor, sexo y budsuki <i>The «Lysistrata» of Yorgos Dservulakos, a political denunciation with humor, sexuality and buzuki</i> <i>Alejandro Valverde García</i>	195-207
Tradición clásica e identidad neohelénica en los poemas de amor chipriotas del siglo XVI <i>Classic tradition and neohellenic identity in the anonymous Cypriot collection of love poems of the XVIIth century</i> <i>José Vela Tejada</i>	209-225
Δήμητρα Χριστοφορίδου, <i>Προς ανάμματα</i> <i>Κώστας Παπαγεωργίου</i>	227-233
Recensiones.....	235
José Soto Chica, <i>Tiempo de Leones</i> (Isabel Cabrera Ramos) - Δήμητρα Χριστοδούλου, <i>Λιμός</i> (Dimitra Christoforidou) - P. Schreiner, <i>Constantinopoli, metropoli dai mille volti</i> (José Ramón del Canto Nieto) - M. Morfakidis Filactós - M. Casas Olea, <i>Fuentes Griegas sobre los Eslavos. I. Expansión y establecimiento de los eslavos en la Península Balcánica</i> (Isabel Cabrera Ramos) - Revista <i>Νέα Ευθύνη</i> (Mariano Villegas Hernández) - Luis García Moreno - María Jesús Viguera Molins (eds.), <i>Del Nilo al Ebro. Estudios sobre las fuentes de la conquista islámica</i> (José Soto Chica) - Alicia Morales Ortiz, Cristóbal Pagán Cánovas, Carmen Martínez Campillo (Eds), <i>The Teaching of Modern Greek in Europe: Current Situation and new Perspectives</i> (Idoia Mamolar Sánchez), Paschalis M. Kitromilides (ed.), <i>Adamantios Korais and the European Enlightenment</i> (Alicia Morales Ortiz).	
Reseñas de Actividades.....	253
Datos de los autores.....	261
Normas de Redacción.....	263

EDITORIAL

Nos alegramos de presentar, aunque con un cierto retraso, el número 13 de *Estudios Neogriegos*, revista científica que constituye el medio de difusión de la Sociedad Hispánica de Estudios Neohelénicos. Nuestra publicación, que tiene periodicidad anual, recoge trabajos originales e inéditos en forma de artículos, actualizaciones bibliográficas, reseñas de publicaciones relevantes para nuestros estudios en los ámbitos artístico, filológico, histórico, lingüístico y literario. La revista está abierta a todos nuestros socios o a aquellos que pertenecen a alguna otra asociación, así como a profesores invitados cuya participación constituirá, sin duda, un sello de calidad para la revista, que seguirá publicando sus trabajos en las diversas lenguas de España y en las lenguas griega e inglesa.

El presente número 13, correspondiente al año 2010, recoge quince artículos sobre diversos temas del mundo neohelénico desde el medioevo hasta la actualidad, cuyos autores, especialistas en esos estudios, pertenecen a universidades y diversos centros de investigación nacionales e internacionales. Junto a ellos, presentamos una pequeña muestra de la obra de una joven poetisa griega de su libro *Προς ανάμματα*. Asimismo, se incluye la sección habitual de reseñas de libros recibidos, además de reseñas de actividades científicas y académicas relacionadas con nuestro ámbito de estudio.

El equipo de Dirección y el Consejo de Redacción de la Revista, agradece la participación de los que aquí presentan sus trabajos y el apoyo del Consejo Asesor con cuya ayuda esperamos alcanzar los objetivos de rigor y calidad que nos propusimos.

El Equipo editorial

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
(ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑΝΗ ΓΛΩΣΣΑ)

SVETLANA BERIKASHVILI
Iv. Javakhishvili Tbilisi State University

ΠΕΡΙΛΗΨΗ:

Στο άρθρο παρουσιάζεται η γραμματική κατηγορία του γένους της νέας ελληνικής και τα προβλήματα που προκύπτουν από τη διδασκαλία της στους μηελληνόφωνους φοιτητές, στη μητρική γλώσσα των οποίων δεν υπάρχει αντίστοιχη κατηγορία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: γένος, γραμματική κατηγορία, διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας, αντιπαραθετική ανάλυση

ABSTRACT:

This paper refers to different issues regarding the grammatical category of gender in Modern Greek and problems which appear during the teaching of gender to non-Greek students, who do not possess the similar category in their native language.

KEY WORDS: gender, grammatical category, teaching of Modern Greek as foreign language, contrastive analysis

Οι αντιπαραθετικές μελέτες είναι πολύ σημαντικές κατά τη διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας. Οι σπουδαστές μιας ξένης γλώσσας πάντα κάνουν συγκρίσεις και αντιπαραθέσεις με τη μητρική τους γλώσσα, καθώς και με τις απόψεις τους για το τι θεωρούν αληθινό για τη γλώσσα-στόχο, βασιζοντας στις γνώσεις μιας διαγλώσσας (Payne & Whitney 2002, 9).

Οι κλασσικές αντιπαραθετικές σπουδές αποτελούνται από τρεις φάσεις, που δεν είναι πάντα φανερές κατά την αντιπαραθετική¹ ανάλυση, αλλά πάντα υποτίθενται, οι φάσεις αυτές είναι: α) περιγραφή, β) παράθεση και γ) σύγκριση (Halliday 1964, 113-114). Δεν μπορεί να γίνει καμία σύγκριση χωρίς τη γενική περιγραφή των στοιχείων τα οποία πρέπει να συγκρίνουμε. Σημαντική ερώτηση όμως είναι τι μπορεί να συγκριθεί με τι; Ο T. Krzeszowski (Krzeszowski 1990: 37) έχει ορίσει τρεις βασικούς κλάδους της συγκρίσεως: α) συγκρίσεις των ισοδύναμων συστημάτων στις γλώσσες, όπως είναι αντωνυμίες, άρθρα, ρήματα κτλ. β) συγκρίσεις των ισοδύναμων δομών, όπως είναι ερωτηματικές, αρνητικές

¹ Ο όρος αντιπαραθετική ανάλυση στη γλωσσολογία εναλλάσσεται ελεύθερα με τον όρο αντιπαραβολική.

προτάσεις, ονοματικές φράσεις κτλ. και γ) συγκρίσεις των ισοδύναμων κανόνων, π.χ. τοποθέτηση του επιθετικού προσδιορισμού, μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης στην παθητική κτλ.

Απ' αυτή την άποψη, βέβαια, είναι δύσκολο να ορίσουμε με τι μπορεί να συγκριθεί η κατηγορία του γραμματικού γένους της ελληνικής στη γεωργιανή γλώσσα, διότι στη γεωργιανή γλώσσα η κατηγορία του γραμματικού γένους δεν υπάρχει, άρα δεν είναι ισοδύναμα συστήματα, ωστόσο πρέπει να σημειωθεί ότι η αντιπαραθετική ανάλυση προβλέπει ότι οι δομές που είναι όμοιες στη μητρική και τη ξένη γλώσσα θα κατακτηθούν από το μαθητή με ευκολία, ενώ οι δυσκολίες θα προκύψουν στα σημεία όπου τα δύο γλωσσικά συστήματα διαφοροποιούνται (Bella 2007, 61). Γι' αυτό το λόγο, σε επίπεδο διδασκαλίας η προσοχή πρέπει να εστιαστεί στα σημεία που προβλέπονται ως δύσκολα, στα σημεία δηλαδή όπου η μητρική γλώσσα του μαθητή και η γλώσσα-στόχος διαφοροποιούνται (Bella 2007, 61).

Στη νέα ελληνική γλώσσα το όνομα διαθέτει τις εξής γραμματικές κατηγορίες: γένος, αριθμό και πτώση. Οι κατηγορίες γένους και πτώσης αφορούν μόνο το όνομα, ενώ η κατηγορία του αριθμού είναι κοινή και για το όνομα και για το ρήμα. Στη γεωργιανή γλώσσα δεν υπάρχει γραμματική κατηγορία του γένους και αυτό δυσκολεύει ουσιαστικά τη διδασκαλία της ελληνικής στους Γεωργιανούς φοιτητές. Απ' αυτή την άποψη θα ήταν φυσικό οι φοιτητές να αντιμετωπίσουν πολλά προβλήματα κατά την εκμάθηση της κατηγορίας του γένους, αλλά από το πείραμα που είχαμε διεξαχθεί στο Ινστιτούτο Κλασικών, Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών του Κρατικού Πανεπιστημίου της Τιφλίδας, αποφάνηκε ότι οι δυσκολίες αυτές δεν είναι και πολύ μεγάλες. Βέβαια, κατά την κατάκτηση της δεύτερης ή ξένης γλώσσας πολύ συχνά έχουμε αποτελέσματα αρνητικής παρεμβολής. Συχνά ο μαθητής ή φοιτητής διακινδυνεύει τη χρήση τύπων ή δομών της μητρικής γλώσσας που θεωρεί πιθανό να υφίστανται και στη γλώσσα-στόχο (Bella 2007, 35).

Παρόλο που στη γεωργιανή γλώσσα δεν υπάρχει γραμματική κατηγορία του γένους, στη γεωργιανή γλωσσολογική βιβλιογραφία αρχίζοντας από το 18^ο αιώνα υπήρχαν διάφορες προσπάθειες να επιβάλλουν το γραμματικό γένος στις γραμματικές. Έτσι, π. χ. στις πρώτες γραμματικές της γεωργιανής γλώσσας του 18^{ου} αιώνα του Ζ. Σανσοβάνι και του Αντόν Καθολικού² ανάμεσα σε διάφορες γραμματικές κατηγορίες του ονόματος έχουμε και την κατηγορία του γένους. Ο Αντόν Καθολικός αναφέρει πέντε κατηγορίες του ονόματος: γένος, σχήμα, είδος, αριθμός και πτώση. Βέβαια, η μεγάλη ποικιλία των γραμματικών κατηγοριών εδώ εξαρτάται από το γεγονός που μερικές απ' αυτές ανήκουν στην παραγωγή των λέξεων, π.χ. με τον όρο *είδος* εννοούνται απλά και παράγωγα θέματα, ενώ με τον όρο *σχήμα* απλά και σύνθετα θέματα (Lezhava 1956, 439). Την ίδια ταξινόμηση έχουμε ακόμα και στην πρώτη ρυθμιστική γραμματική της Ελληνικής, την *Τέχνη Γραμματική* του Διονύσιου του Θρακός. Στη γραμματική του Διονυσίου

² Η γραμματική του Ζ. Σανσοβάνι γράφτηκε το 1737, εκδόθηκε το 1881, ενώ η γραμματική του Αντόν Καθολικού γράφτηκε το 1753, ύστερα διορθώθηκε από το συγγραφέα το 1767 και εκδόθηκε το 1885.

περιγράφονται τα παρεπόμενα της κλίσης και της παραγωγής, το όνομα που είναι μέρος λόγου πτωτικό έχει πέντε γραμματικές κατηγορίες: γένος (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο), είδος (πρωτότυπο, παράγωγο), σχήμα (απλό, σύνθετο, παρασύνθετο), αριθμό (ενικός, δυϊκός, πληθυντικός), πτώση (ορθή, γενική, δοτική, αιτιατική, κλητική). «Παρέπεται δὲ τῷ ὀνόματι πέντε: γένη, εἶδη, σχήματα, ἀριθμοί, πτώσεις» (Karosanidze 2000, 98). Όπως φαίνεται η επίδραση της ελληνικής γραμματικής παράδοσης ήταν τόσο μεγάλη, ώστε στις γεωργιανές γραμματικές επέβαλαν τη γραμματική κατηγορία που ουσιαστικά στη γλώσσα δεν υπήρχε.

Ο Διονύσιος Θραξ αναφέρει: «Γένη μὲν οὖν εἰσι τρία: ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον. ἔνιοι δὲ προστιθέασι τούτοις ἄλλα δύο, κοινόν τε καὶ ἐπίκοινον, κοινόν μὲν οἶον ἵππος κύων, ἐπίκοινον δὲ οἶον χελιδὼν ἀετός» (Karosanidze 2000, 99). Όπως βλέπουμε στα τρία γένη ἐδῶ προστίθενται κοινόν και ἐπίκοινον. Στη γραμματική του Αντόν Καθολικού έχουμε τέσσερις ομάδες του γένους: αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο και κοινό. Φαίνεται, ότι σ' αυτή τη γραμματική το γραμματικό γένος συγγέεται με το φυσικό γένος. Στη γεωργιανή γλώσσα τα ονόματα διάφορου γένους δεν διαφοροποιούνται ένα από το άλλο μέσω καταλήξεων, υπάρχει μόνο σημασιολογική διαφορά και όχι γραμματική.

Βέβαια, το γραμματικό γένος δεν πρέπει να συγγέεται με το φυσικό γένος ή φύλο, πράγμα που γινόταν πολύ συχνά στις παλιές γεωργιανές γραμματικές λόγω της επίδρασης διάφορων ξένων γραμματικών, όπου υπήρχε η γραμματική κατηγορία του γένους. Σύμφωνα με τους Χ. Κλαίρη & Γ. Μπαμπινιώτη (Klairis & Babiniotis 1998, 53-54), το φυσικό γένος συμβάλλει σημασιολογικά στην οικοδόμηση του μνήματος που θέλουμε να μεταδώσουμε, αντίθετα το γραμματικό γένος στερείται σημασίας, αποτελεί απλώς μια μορφολογική ένδειξη χρήσιμη μόνο για την επιλογή των κατάλληλων τύπων (συμφωνία με άλλες γραμματικές κατηγορίες και κλίση). Το φυσικό γένος δηλώνεται από τα ονόματα που σημαίνουν ἔμψυχα ὄντα, ενώ το γραμματικό γένος, ως μορφολογικό φαινόμενο, χαρακτηρίζει όλα τα ονόματα της Ελληνικής. Στη Νέα Ελληνική το γραμματικό γένος, αν και για ἔμψυχα αντικείμενα αναφοράς συμπίπτει συνήθως με το φυσικό τους γένους, πάντως απονέμεται γενικά με τρόπο εντελώς αυθαίρετο και πιο συχνά σαν αποτέλεσμα ιστορικής συγκυρίας (Mackridge 1990, 104).

Γενικά, η γραμματική κατηγορία του γένους είναι χαρακτηριστική για τις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες. Οι ειδικοί των ινδοευρωπαϊκών γλωσσών θεωρούν ότι τα τρία γένη εμφανίστηκαν σε βάση των δύο ομάδων: ἔμψυχα και ἀψυχα ουσιαστικά. Τα ἔμψυχα αντίστοιχα διαμορφώθηκαν σε αρσενικά και θηλυκά, ενώ τα ἀψυχα σε ουδέτερα (Chikobava 1979, 88). Το καλύτερο παράδειγμα είναι η χετιτική γλώσσα, η οποία είναι πιο κοντά στην πρωταρχική μορφή της ινδοευρωπαϊκής. Στη χετιτική γλώσσα έχουμε δύο γένη: κοινά (για τα ἔμψυχα ὄντα) και ουδέτερα (για τα ἀψυχα ὄντα), όπως θα 'πρεπε να ήταν και στην πρωτοϊνδοευρωπαϊκή. Ὑστερα η πρώτη ομάδα διαιρέθηκε σε αρσενικά και θηλυκά σε πολλές ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, όπως είναι αρχαία ινδική, αρχαία ελληνική, λατινική κτλ. (Gamkrelidze & Ivanov 1984, 280).

Επομένως στην πρωτοινδοευρωπαϊκή γλώσσα δεν διακρινόταν τα ουσιαστικά αρσενικού και θηλυκού γένους. Σύμφωνα με τον R. Beekes (Beekes 2004, 256-257), η διαφορά στη μορφή όμως δεν είναι απαραίτητη (από το *λαγός* και *οδός* δεν μπορεί κανείς να διακρίνει ότι το πρώτο είναι αρσενικό και το δεύτερο θηλυκό). Αυτό που έχει σημασία είναι η συμφωνία με τα επίθετα (και τις αντωνυμίες), δηλαδή αν το επίθετο έχει δύο διαφορετικούς τύπους, έναν για το αρσενικό και έναν για το θηλυκό. Στα επίθετα το θηλυκό είτε δεν δηλώνεται είτε δηλώνεται με το επίθημα *-(i)eh₂*. Είναι προφανές ότι αυτό το σύστημα εμφανίστηκε αργότερα και ότι το θηλυκό γένος είναι αποτέλεσμα πρόσφατης εξέλιξης. Επειδή όμως ίχνη αυτού του συστήματος διατηρούνται σε όλες σχεδόν τις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, πρέπει να ανάγεται στην πρωτοινδοευρωπαϊκή. Υπάρχουν επίσης ενδείξεις ότι η εμφάνιση του ουδετέρου είναι και αυτή η πρόσφατη εξέλιξη³. Άρα, φαίνεται ότι το γένος στις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες προέρχεται από τη διαίρεση των ουσιαστικών σε έμψυχα και άψυχα όντα.

Στη γεωργιανή γλώσσα δεν έχουμε γραμματικό γένος, ωστόσο θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για την ταξινόμηση των ουσιαστικών σε τάξεις-κατηγορίες. Βέβαια, ανάμεσα σε ταξινόμηση στο γένος και σε τάξεις-κατηγορίες υπάρχει μεγάλη διαφορά. Στις γλώσσες όπου σημειώνεται η διάκριση κατά γένος, εννοείται ότι κάθε όνομα πρέπει να ανήκει σε ένα γένος αδιακρίτως αν είναι άνθρωπος ή όχι, ενώ στις γλώσσες όπου έχουν γραμματικές τάξεις, στην πρώτη κατηγορία αποκλείεται να ανήκει κάτι άλλο παρά άνθρωπο (Lezhava 1956, 439).

Στις καρτβελιανές (ή νότιες καυκασιανές) γλώσσες η διάκριση πρέπει να γινόταν κατά τις γραμματικές τάξεις, στα ουσιαστικά είχαμε τις τάξεις-κατηγορίες του ανθρώπου και του αντικειμένου, έτσι όπως είναι και σήμερα σε πολλές καυκασιανές γλώσσες. Στο μορφολογικό σύστημα εδώ υπάρχουν δύο βασικές κατηγορίες: κατηγορία *ποιος* και κατηγορία *τι*, αντίστοιχα για τους ανθρώπους και τα αντικείμενα. Η διαίρεση αυτών των ομάδων αρχίζει από τη σημασιολογική διαφορά, αλλά αξιοσημείωτο είναι, ότι δεν περιορίζεται μόνο σ' αυτή. Ουσιαστικά δηλώνει πράγματα «πιο σημαντικά» και «λιγότερα σημαντικά», έτσι π. χ. *το νερό* ανήκει σε μια κατηγορία όταν εννοείται νερό που πίνουμε, και σε άλλη κατηγορία, όταν μιλάμε για το νερό με το οποίο πλένουμε ρούχα (Chikobava 1979, 89). Στη γεωργιανή γλώσσα, εδώ και πολύ καιρό δεν υπάρχει πια αυτή η διαίρεση, ωστόσο έμειναν σημασιολογικές κατηγορίες των ουσιαστικών *ποιος* και *τι*. Στην πρώτη ομάδα ανήκουν μόνο οι άνθρωποι, ενώ στη δεύτερη όλα άλλα, όσο άψυχα τόσο και έμψυχα όντα (Chikobava 1950, 034).

Σύμφωνα με τη θεωρία της γενετικής-μετασχηματικής γραμματικής του N. Chomsky (Chomsky 1975, 55), στη γλώσσα πρέπει να διακρίνουμε τις *βαθιές* και τις *επιφανειακές δομές*, που παρουσιάζουν αντίστοιχα τις σημασιολογικές και τις φωνητικές δομές. Οι βαθιές δομές αποτελούν τη βασική συντακτική υποδομή, τον

³ Για λεπτομερή ανάλυση του γένους στις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες βλ. Robert S. P. Beekes 2004, Εισαγωγή στη συγκριτική ινδοευρωπαϊκή γλωσσολογία καθώς και Thomas V. Gamkrelidze, Vjaceslav V. Ivanov 2000, Indo-European and the Indo-Europeans: A Reconstruction and Historical Analysis of a Proto-Language and a Proto-Culture.

σκελετό κάθε πρότασης που εμφανίζεται στον λόγο. Τα σχήματα αυτά προτού λάβουν την τελική συντακτική τους μορφή, προτού καταστούν επιφανειακές δομές, υφίστανται κανονικά σειρά μετασχηματισμών (Babiniotis 1998: 162). Στην περίπτωση μας, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι η σημασιολογική ταξινόμηση των λέξεων στα έμψυχα και άψυχα όντα είναι βαθιά δομή, που συναντάμε σε πολλές γλώσσες, άρα είναι καθολική, ενώ η διαίρεση στα γένη είναι επιφανειακή που είναι χαρακτηριστική για κάποιες συγκεκριμένες γλώσσες.

Για τη δήλωση του φυσικού γένους η γεωργιανή γλώσσα διαθέτει μόνο ένα μηχανισμό η διάκριση του φύλου με λεξικολογικά μέσα. Αυτό βέβαια γίνεται σε έναν περιορισμένο αριθμό ονομάτων, κάθε φύλο δηλώνεται με διαφορετική λέξη, π.χ. *ჯიჯა-ძაძა* (μητέρα-πατέρας), *ჯიჯო-ჯიჯო* (γυναίκα-άντρας), *ჯა-ძაძა* (αδερφή-αδερφός) κτλ.. Ενώ στην ελληνική γλώσσα εκτός από τα λεξιλογικά μέσα (άντρας-γυναίκα, γιος-κόρη κτλ.), η δήλωση του φυσικού γένους μπορεί να γίνει και με άλλα μέσα, όπως είναι παραγωγικές διαδικασίες (ήρωας-ηρωίδα, ποιητής-ποιητριά, κτλ.), δήλωση του φύλου με το άρθρο (ο γραμματέας-η γραμματέας, ο δικαστής-η δικαστής, κτλ.), καθώς και δήλωση με προσδιορισμούς (ο αρσενικός ελέφαντας-ο θηλυκός ελέφαντας, οι άνδρες φιλόλογοι, οι γυναίκες χημικοί κτλ.) (Klairs & Babiniotis 1998, 54-56).

Επομένως, στην ελληνική γλώσσα έχουμε τρία γραμματικά γένη: *αρσενικό*, *θηλυκό* και *ουδέτερο*. Το γραμματικό γένος των ονομάτων ξεχωρίζεται από την κατάληξη των ονομάτων στις πτώσεις του ενικού, καθώς και από το άρθρο που παίρνουν (Tziandafilidis 2002, 216). Παρόλο που η κατανομή του γραμματικού γένους είναι συνήθως συμβατική, υπάρχουν μερικές θεμελιακές αρχές που διέπουν από σημασιολογική άποψη τον καθορισμό του γένους των ουσιαστικών. Έτσι, π. χ. οι περισσότερες αφηρημένες έννοιες δίνονται με θηλυκά ουσιαστικά, ή ας πούμε πολλά ονόματα στοιχείων της φύσης είναι ουδέτερα κ.ο.κ., διάφορες αρχές υπάρχουν και για τα δάνεια από άλλες γλώσσες⁴. Στη γεωργιανή γλώσσα, όπως ήδη έχει προαναφερθεί, το γραμματικό γένος δεν υπάρχει. Όμως στη γεωργιανή πραγματικότητα υπήρχαν περιπτώσεις, όταν μεταφράζοντας τα έργα από την ελληνική γλώσσα (συνήθως κατά τη βυζαντινή περίοδο), οι Γεωργιανοί λόγιοι προσπαθούσαν να υποβάλουν κάποιες μορφές που θα έδειχναν το γένος της ελληνικής. Έτσι, π.χ. στα έγγραφα της μεταφραστικής σχολής του Joane Petrizi, του γνωστού Γεωργιανού φιλόσοφου του 11^{ου}-12^{ου} αιώνα, πολύ συχνά βλέπουμε παραδείγματα της μετάφρασης των λέξεων: *ὁ ἄνθρωπος* και *ἡ ἄνθρωπος* με τη μορφή *ჯიჯო* και *ჯიჯა*, επίσης στη γενική του πληθυντικού για το αρσενικό γένος της αντωνυμίας *τῶν πάντων* χρησιμοποιείται *გოჯჯოჯი*, ενώ για το θηλυκό γένος *τῶν πασῶν* *გოჯჯაძი* (Dondua 1956, 304-305).

Για την ελληνική γλώσσα πολύ σημαντική είναι η κατηγορία του γένους διότι συσχετίζεται με την κλίση. Παρόλο που τα γένη της Ελληνικής δεν ακολουθούν αποκλειστικά έναν συγκεκριμένο τύπο κλίσεως, σήμερα η αποδεκτή ταξινόμηση

⁴ Λεπτομερικά για τις κανονικότητες της κατανομής του γένους βλ. Χρ. Κλαίρης & Γ. Μπαμπινιώτης 1998, 61-67, Μ. Τριανταφυλλίδη 2002, 215-222, Ρ. Macridge 1990, 104-110.

του κλιτικού συστήματος της Νέας Ελληνικής (η ταξινόμηση του Μ. Τριανταφυλλίδη) γίνεται με βάση τα τρία γένη των ουσιαστικών. Ο Μ. Τριανταφυλλίδης συμφωνεί με την άποψη του Γερμανού γλωσσολόγου A.Thumb, ο οποίος για πρώτη φορά στην ιστορία της ελληνικής γλωσσολογίας κατέταξε τις κλίσεις σύμφωνα με το γένος των ουσιαστικών, ακολουθώντας πιθανώς την πρακτική της γερμανικής γλώσσας. Ωστόσο, το πρόβλημα είναι ότι στη νέα ελληνική το γένος δεν ταυτίζεται με την κλίση. Το γεγονός ότι ένα ουσιαστικό είναι γένους αρσενικού, θηλυκού ή ουδέτερου δεν σημαίνει ότι το ουσιαστικό αυτό ανήκει σε ένα ορισμένο κλιτικό σύστημα. Γι' αυτό το λόγο σε κάθε κλίση έχουμε υποδιαίρεσεις σε τάξεις και κατηγορίες, οι οποίες δημιουργούν πολλές δυσκολίες στην κατανόηση. Βέβαια, όλοι οι μελετητές δεν συμφωνούν με την άποψη αυτή και υπάρχουν πολλές άλλες ταξινομήσεις που διαφέρουν ουσιαστικά από το σύστημα του Μ.Τριανταφυλλίδη⁵.

Είναι προφανές ότι κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας στους φοιτητές, οι οποίοι δεν διαθέτουν στη μητρική τους γλώσσα την κατηγορία του γένους, πρέπει να υπάρχουν πολλές δυσκολίες. Αλλά σε πολλές περιπτώσεις αυτές οι δυσκολίες δεν είναι τόσο μεγάλες όπως το περιμένουμε. Έτσι, π.χ. μεταφράζοντας κάποιες προτάσεις από τη γεωργιανή στην ελληνική γλώσσα, σε περίπτωση όταν από τα συμφραζόμενα δεν φαίνεται συγκεκριμένα τι γένους ή φύλου ουσιαστικό πρέπει να χρησιμοποιηθεί, ο φοιτητής συνήθως διαλέγει τον ουσιαστικό σύμφωνα με την άποψή του. Για την αξιολόγηση της κάποιας κανονικότητας της χρησιμοποίησης του γένους κατά τη μετάφραση, έχουμε ακολουθήσει την εξής μέθοδο: Κατά τη διδασκαλία της νέας ελληνικής σε Γεωργιανούς φοιτητές, τους έχουμε παραχωρήσει το τεστ, όπου υπήρχαν προτάσεις με τα ουσιαστικά κατά τη μετάφραση των οποίων θα μπορούσε κανείς να χρησιμοποιήσει όσο το αρσενικό, τόσο και το θηλυκό γένος. Σ' αυτή την περίπτωση οι φοιτητές με τους ψυχολογικούς συνειρμούς διαλέγουν εκείνο το γένος, το οποίο κατά την άποψή τους είναι πιο κατάλληλο για κάθε ουσιαστικό. Π.χ. από τους είκοσι φοιτητές κατά τη μετάφραση της λέξης *διδάσκων* (ο δάσκαλος / η δασκάλα), δεκατέσσερις φοιτητές έγραψαν τη λέξη στο θηλυκό γένος, ενώ κατά την απόδοση της λέξης *γιατρός* (ο γιατρός / η γιατρός, η γιατρίνα) δεκαεννέα άτομα έγραψαν τη λέξη στο αρσενικό γένος.

Αξιοσημείωτο είναι ότι στις περιπτώσεις όταν το φυσικό γένος της γεωργιανής γλώσσας συμπίπτει με το γραμματικό γένος της ελληνικής, ο σπουδαστής δεν νιώθει καθόλου ότι υπάρχει κάποια διαφορά ανάμεσα των δύο προτάσεων—της γεωργιανής και της ελληνικής. Π.χ. από τους είκοσι φοιτητές κατά τη σύγκριση των προτάσεων σε δύο γλώσσες, όπου χρησιμοποιούταν η λέξη *αδελφός* (ο αδερφός) στην ερώτηση τι διαφορά είναι ανάμεσα σε δύο προτάσεις, μόνο τρεις φοιτητές

⁵ Εδώ εννοούμε τις ταξινομήσεις του Μ. Φιλίντα, Γ. Ζούκη, Α. Mirambel, Α. Τσοπανάκη, Ρ. Mackridge, Χ. Κλαίρη & Γ. Μπαμπινιώτη, Ρ. Γκορντεζιάνι, Ει. Ντάρτσια & Σ. Σιαμανίδου. Για τις ταξινομήσεις αυτές βλ. Σ.Μπερικασβίλι 2008, Η ταξινόμηση του κλιτικού συστήματος στα αρχαία και νέα ελληνικά, Τιφλίδα, 118-134.

σημείωσαν ότι το ελληνικό ουσιαστικό διαθέτει γραμματική κατηγορία του γένους, ενώ το γεωργιανό όχι.

Επομένως ο Γεωργιανός σπουδαστής δεν έχει μεγάλα προβλήματα στην κατανόηση της κατηγορίας του γένους και αυτό εξαρτάται από το γεγονός, ότι η διαίρεση των ονομάτων σε *έμψυχα* και *άψυχα* όντα είναι η παλαιότερη κατάσταση της γλώσσας, η οποία κατά τους χρόνους μεταμορφώθηκε στην κατηγορία του γένους. Και αφού στη γεωργιανή γλώσσα είχαμε τάξεις-κατηγορίες, θα μπορούσαμε να υποθέσουμε, ότι από την εννοιολογική άποψη, ο Γεωργιανός σπουδαστής διαθέτει την κατανόηση του γένους σε κάποιο καθολικό γραμματικό σύστημα.

Εκτός απ' αυτό έχουμε να σημειώσουμε, ότι από τη συντακτική άποψη, στο ρήμα της Νέας Ελληνικής το γένος των ονομάτων δεν αποδεικνύεται, όπως αυτό παρατηρείται σε κάποιες άλλες ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, π. χ. στη ρωσική: ОН написал книгу (αυτός έγραψε το βιβλίο)– ОНА написала книгу (αυτή έγραψε το βιβλίο). Εδώ από το ρήμα φαίνεται για ποιόν μιλάμε, για τον άντρα ή για την γυναίκα, ενώ το ρήμα της ελληνικής δεν αποδίδει το γένος, εδώ δεν έχει σημασία ποιος έγραψε το βιβλίο *αυτός* ή *αυτή*, και σε δύο περιπτώσεις θα έχουμε ρήμα *έγραψε*. Απ' αυτή την άποψη, βέβαια το γένος της ελληνικής είναι πιο κατανοητό για τους σπουδαστές, που στη μητρική τους γλώσσα δεν διαθέτουν την κατηγορία του γένους.

Από τα προαναφερόμενα θα μπορούσαμε να βγάλουμε τα εξής συμπεράσματα:

α) Στη νέα ελληνική γλώσσα τα ονόματα διαθέτουν τα εξής παρεπόμενα: γένος, αριθμός και πτώση. Στη γεωργιανή γλώσσα δεν υπάρχει κατηγορία του γραμματικού γένους.

β) Στην ελληνική, όπως στην ινδοευρωπαϊκή γλώσσα η κατηγορία του γένους εμφανίστηκε με βάση της διαίρεσης των ονομάτων σε *έμψυχα* και *άψυχα* όντα.

γ) Στη γεωργιανή γλώσσα η κατανομή των ονομάτων πρέπει να γινόταν σε τάξεις-κατηγορίες, όπως είναι και σήμερα στις άλλες καυκασιανές γλώσσες.

δ) Η έννοια των τάξεων-κατηγοριών διευκολύνει στους Γεωργιανούς σπουδαστές την κατανόηση της κατηγορίας του γραμματικού γένους της ελληνικής.

ε) Κατά την αντιπαραθετική προσέγγιση της ελληνικής και της γεωργιανής γλώσσας αποφάνηκαν κάποιες ομοιότητες, σε βάση των οποίων υποθέσαμε την ύπαρξη των καθολικών βαθιών δομών και σε δύο γλώσσες.

Συνοψίζοντας, θα θέλαμε να υπογραμμίσουμε ακόμα μια φορά, ότι η αντιπαραθετική προσέγγιση είναι πολύ σημαντική κατά τη διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας. Εδώ εννοούμε όχι μόνο τη θεωρία της αντιπαραθετικής ανάλυσης, αλλά και τη θεωρία της διαγλώσσας. Ο σπουδαστής μιας ξένης γλώσσας πάντα διαθέτει ένα ενδιάμεσο γραμματικό σύστημα, που έχει χαρακτηριστικά τόσο της μητρικής όσο και της ξένης γλώσσας που σπουδάζει, και εδώ η παρεμβολή της μητρικής γλώσσας είναι μεγάλη. Ο L. Selinker αναγνωρίζει την παρεμβολή της μητρικής γλώσσας ως μια από τις βασικότερες γνωστικές διεργασίες που λειτουργούν προς

την κατεύθυνση της διαμόρφωσης της διαγλώσσας και της γλωσσικής κατάκτησης (Bella 2007, 70).

Βέβαια, συμφωνούμε στο σημείο αυτό με την K. Sauer θεωρώντας ότι μέσω της αντιπαραθετικής ανάλυσης δεν μπορούμε να πούμε σε ένα διδάσκοντα τι πρέπει να διδάσκει, ωστόσο μπορούμε να πούμε «τι είναι αυτό που διδάσκει» (Selinker 1980, 120).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- BABINIOTIS 1998. Γ. Μπαμπινιώτης, *Θεωρητική Γλωσσολογία, Εισαγωγή στη σύγχρονη γλωσσολογία*, Αθήνα.
- BEKKES 2004. R. S. P. Beekes, *Εισαγωγή στη συγκριτική ινδοευρωπαϊκή γλωσσολογία*. Μετάφραση: Γ. Παπαναστασίου, Σ. Τσολακίδης, Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
- BELLA 2007. Σπ. Μπέλλα, *Η Δεύτερη Γλώσσα. Κατάκτηση και διδασκαλία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- CHIKOBAVA 1979. ა. ჩიქობავა, *იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების შესავალი*. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. [Εισαγωγή στην Ιβηρο-Κauკასιανή γλωσσολογία]
- CHIKOBAVA 1950. ა. ჩიქობავა, «ქართული ენის ზოგადი დახასიათება», *ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი*, ტ. I., თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 023-090. [Γενική περιγραφή της γεωργιანής γλώσσας]
- CHOMSKY 1975. N. Chomsky, *Topics in the Theory of Generative Grammar*, The Hague-Paris: Mouton.
- DONDUA 1956. К. Д. Лондуа, «О двух суффиксах множественности в грузинском». *სახელის ბრუნების ისტორიისათვის ქართველურ ენებში*, ტ. I, თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 290-313.
- GAMKELIDZE & IVANOV 1984. Т. В. Гамквелидзе, Вяч. Вс. Иванов, *Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры*. Тбилиси: Издательство Тбилисского Университета.
- HALLIDAY, MCINOSH & STREVENS 1964. M. A. Halliday, A. McIntosh & P. Strevens, *The linguistic sciences and language teaching*, London: Longmans.
- KAROSANIDZE 2000. ლ. ქაროსანიძე, *დიონისიოს თრაკიელის «გრამატიკის ხელოვნება» და ძველი ქართული გრამატიკული აზროვნება*. თბილისი: ლოგოსი. [«Τέχνη γραμματική» του Διονύσιου του Θρακός και η αρχαία γεωργιανή γλωσσολογική σκέψη]
- KLAIRIS & BABINIOTI 1998. Χρ. Κλαίρης, Γ. Μπαμπινιώτης, *Γραμματική της Νέας Ελληνικής, δομολεειτουργική – επικοινωνιακή, I, Το όνομα της Νέας Ελληνικής*,

- αναφορά στον κόσμο της πραγματικότητας. Αθήνα: εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- KRZESZOWSKI 1990. T. P. Krzeszowski, *Contrasting Languages. The Scope of Contrastive Linguistics*. Berlin – New York: Mouton de Gruyter.
- LEZHAVA 1956. ლ. ლეჟავა, «სახელი ანტონ შირველის გრამატიკაში», *სახელის ბრუნების ისტორიისათვის ქართველურ ენებში*, ტ. I., თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 434-441. [Όνομα στη γραμματική του Αντόν I]
- MACKRIDGE 1990. P. Mackridge, *Η Νεοελληνική γλώσσα. Περιγραφική ανάλυση της νεοελληνικής κοινής*. Μετάφραση: Κ. Ν. Πετρόπουλος. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- PAYNE & WHITNEY 2002. J. S. Payne & P. J. Whitney, «Developing L2 Oral Proficiency through Synchronous CMC: Output, Working, Memory, and Interlanguage Development», *Calico Journal*, 20 (1), 7-32.
- SELINKER 1980. L. Selinker, «A Brief Reappraisal of Contrastive Linguistics», in J. Fisiak (ed.) *Theoretical Issues in Contrastive Linguistics*, Amsterdam: John Benjamins B. V., 119-125.
- TRIANDAFILIDIS 2002. Μ. Τριανταφυλλίδης, *Νεοελληνική γραμματική της δημοτικής*. Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.